

Tom 36/2022, ss. 105-120
ISSN 2719-4175
e-ISSN 2719-5368
DOI: 10.19251/ne/2022.36(4)
www.ne.mazowiecka.edu.pl

Paulina Trębska

e-mail: paulina_trebska@sggw.edu.pl

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0364-4296>

ODPISY 1% PODATKU DOCHODOWEGO POCHODZĄCEGO OD OSÓB FIZYCZNYCH JAKO JEDNO ZE ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO W POLSCE

1% OF THE INCOME TAX FROM INDIVIDUALS AS ONE OF THE SOURCES OF FINANCING OF PUBLIC BENEFIT ORGANIZATIONS IN POLAND

Streszczenie

W artykule dokonano charakterystyki źródeł finansowania organizacji pożytku publicznego (OPP) w Polsce, w tym szczególną uwagę zwrócono na znaczenie przychodów z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. Zwrócono uwagę zarówno na korzyści, ale również na słabe strony mechanizmu 1%. Wartości przekazywanych corocznie przez urzędy skarbowe odpisów 1% podatku należ-

Summary

The article describes the sources of financing for public benefit organizations (OPP) in Poland, including the importance of revenues from 1% of personal income tax. Both the benefits and weaknesses of the 1% mechanism were noted. The values of the annual contributions of 1% of tax due to PBOs submitted by tax offices are characterized by an upward trend in the analyzed period. In

nego na rzecz OPP charakteryzują się w analizowanym okresie tendencją wzrostową. W 2021 r. organizacje pożytku publicznego otrzymały tytułem 1% należnego podatku środki w wysokości 972,7 mln zł z rozliczeń rocznych za 2020 r. OPP pieniądze otrzymane z 1% mogą wydać jedynie na prowadzenie działalności pożytku publicznego. W artykule wykorzystano wtórne źródła danych pochodzących z Głównego Urzędu Statystycznego oraz Ministerstwa Finansów. Reforma Polskiego Ładu wprowadzona w 2022 roku zakłada zmiany, które mogą spowodować zmniejszenie znaczenia odpisu 1% podatku dochodowego na rzecz OPP. Fakt ten wzbudza zainteresowanie podmiotów trzeciego sektora, a rząd proponuje wypracowanie wspólnego rozwiązania na kolejne lata.

Słowa kluczowe: organizacja pożytku publicznego, mechanizm 1%, podatnik, trzeci sektor, źródła finansowania

2021, public benefit organizations received, as 1% of the tax due, funds in the amount of PLN 972.7 million from the annual settlements for 2020. The money obtained from 1% can only be spent on public benefit activities. The article uses secondary data sources from the Central Statistical Office and the Ministry of Finance. The reform of the Polish Governance, introduced in 2022, provides for changes that may reduce the importance of a 1% income tax write-off for OPP. This fact arouses the interest of third sector entities, and the government proposes to develop a common solution for the coming years.

Keywords: public benefit organization, 1% mechanism, taxpayer, third sector, sources of financing

JEL Classification: D640, H200, K340, L310

WPROWADZENIE

We współczesnej gospodarce tzw. trzeci sektor odgrywa niezwykle ważną rolę społeczną i ekonomiczną (Dyczkowski, 2016, s. 72). Trzeci sektor tworzą organizacje pozarządowe (Biernat-Jarka, Trębska, 2016, s. 5), którego wyróżnienie jest uzasadnione ze względu na odmienną charakterystykę względem sektora administracji publicznej (I sektor) i sektora prywatnego (II sektor). Organizacje trzeciego sektora łączą cechy dwóch wymienionych, wykonując zadania o charakterze użyteczności publicznej przy zachowaniu niepublicznej własności (Moroń, 2012, s. 14). To wszystkie podmioty, które nie są jednostkami albo organami administracji publicznej oraz których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku (Schmidt, 2012, s. 15).

W literaturze i języku potocznym termin organizacje pozarządowe jest zamiennie używany z nazwą trzeci sektor lub non-profit, lub NGO (skrót od ang. non governmental organisation). W Polsce pojęcie organizacji pozarządowej definiuje ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z 2003 roku, która wprowadza rozszerzoną definicję organizacji pozarządo-

wych jako podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego (Ustawa..., 2003).

Szczególnym rodzajem podmiotów non-profit w Polsce są organizacje pożytku publicznego (skrót OPP). Jest to specjalny status nadawany na wniosek samego NGO, który umożliwia korzystanie z szeregu przywilejów, jaki nakłada specyficzne obowiązki (Jamroży, 2020, s. 157).

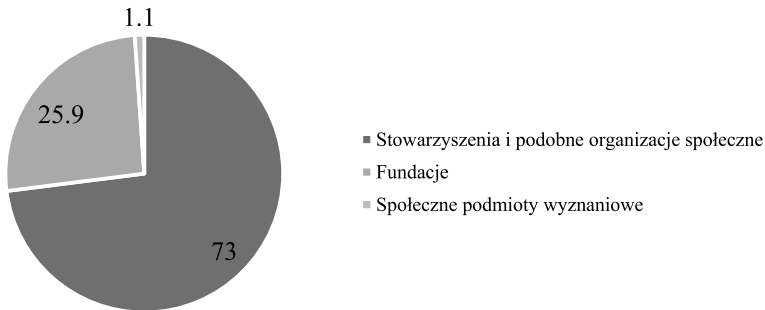
Organizacje pozarządowe, począwszy od 1 stycznia 2004 r., mogą ubiegać się o uzyskanie szczególnego statusu organizacji pożytku publicznego, jeśli spełnią łącznie wszystkie warunki wymienione w art. 20 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Należą do nich m.in.:

1. prowadzenie działalności pożytku publicznego nieprzerwanie przez co najmniej 2 lata,
2. prowadzić działalność pożytku publicznego, czyli wszystkie działania takiej organizacji mają mieścić się w sferze zadań publicznych, określonej w ustawie o pożytku publicznym,
3. działać na rzecz ogółu społeczeństwa (czyli szerokiego grona osób) albo na rzecz mniejszej grupy osób, będącej w szczególnej sytuacji życiowej czy materialnej wobec reszty społeczeństwa (np. osoby z niepełnosprawnością); organizacja OPP może także prowadzić działalność na rzecz swoich członków,
4. przeznaczać na działalność pożytku publicznego nadwyżkę przychodów nad kosztami,
5. mieć statutowy organ kontroli, który jest całkiem odrębny od zarządu i nie podlega mu w żaden sposób, a członkowie tego organu muszą spełnić dodatkowe warunki zapisane w ustawie o pożytku publicznym,
6. zapewnić, że członkowie zarządu spełniają warunki zapisane w ustawie o pożytku (np. nie mogą być ukarani wyrokiem prawomocnym za przestępstwo skarbowe i ścigane z oskarżenia publicznego),
7. mieć w statucie albo w jakimś innym akcie zapisy zabezpieczające majątek organizacji,
8. w przypadku organizacji prowadzącej działalność gospodarczą: działalność ta powinna być dodatkowa (uboczna) w stosunku do działalności statutowej.

Uzyskanie statusu OPP następuje w drodze postępowania rejestrowego i wpisu informacji o takim statusie w KRS.

Na koniec 2020 roku w Polsce działało 9,3 tys. organizacji pożytku publicznego. OPP stanowiły 9,7% aktywnych organizacji non-profit takich jak:

stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe i samorząd gospodarczy (GUS, 2021).

Wykres 1. Struktura OPP według rodzaju organizacji w 2019 roku (w%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Strukturę OPP według rodzaju organizacji w 2019 roku przedstawia wykres 1. Największą część organizacji pożytku publicznego stanowiły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (73,0%), następnie fundacje (25,9%) oraz społeczne podmioty wyznaniowe (1,1%).

METODYKA BADAŃ

Celem artykułu jest charakterystyka źródeł finansowania organizacji pożytku publicznego (OPP) w Polsce, w tym szczególną uwagę zwrócono na znaczenie przychodów z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. W artykule zidentyfikowano zarówno korzyści, ale również słabe strony mechanizmu 1%. Badania przeprowadzono w oparciu o analizę danych GUS oraz raportów Ministerstwa Finansów i literatury przedmiotu.

CHARAKTERYSTYKA ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

System finansowania organizacji pozarządowych to zbiór źródeł i sposobów finansowania, których wspólnym elementem jest odbiorca środków, czyli organizacje pozarządowe i inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego. W Polsce system ten nie jest w pełni użyteczny dla jego odbiorców – zarówno pod względem wielkości oferowanych środków, jak i ich struktury oraz warunków ich dostępności, a w szczególności nie jest dostosowane

do różnorodności podmiotów tworzących trzeci sektor (System finansowania organizacji..., 2015, s. 63).

Organizacje pozarządowe (w tym również organizacje pożytku publicznego) stosują dywersyfikację źródeł dochodów, czyli korzystają z różnych możliwości pozyskiwania np. pieniędzy na swoją działalność (Jamrózy, 2020, s. 160). Organizacje pozarządowe mogą być finansowane z wielu źródeł (tabela 1). Organizacje pożytku publicznego w Polsce pozyskują swoje źródła przychodu zazwyczaj w sposób bierny, czyli gromadząc zasoby na swoją działalność od instytucji lub osób trzecich. Najczęściej są to dotacje rządowe i samorządowe, 1% podatku dochodowego, darowizny od osób fizycznych i prawnych oraz składki członkowskie (Wilk, 2010, s. 111–112).

Tabela 1. Rodzaje źródeł finansowania organizacji pozarządowych

Składki członkowskie	Składki członkowskie występują w stowarzyszeniach oraz związkach stowarzyszeń. Informacja o konieczności opłacania składki przez członków stowarzyszenia jest zapisana w statucie organizacji. Wysokość składki ustalana jest przez Walne Zgromadzenie bądź Zarząd. Składki członkowskie stanowią przychód organizacji (muszą znaleźć się w sprawozdaniu finansowym) i podlegają rozliczeniu.
Dotacje ze środków publicznych i prywatnych	Dotacje lub granty, przyznawane są przez samorządy, administrację publiczną oraz inne źródła prywatne (zazwyczaj w drodze konkursu na wykonanie zadań publicznych). Organizacje mogą starać się o przyznanie pieniędzy przez administrację na realizację określonego celu. Otrzymując granty, organizacje zobowiązane są do złożenia szczegółowych sprawozdań: merytorycznego i finansowego instytucji, od której otrzymała pieniądze.
Darowizny	Darowizny mogą dawać i przyjmować osoby prywatne, jak i osoby prawne. Bycie darczyńcą i obdarowanym wiąże się z pewnymi ruchami formalnymi. Darowiznę można odliczyć od podatku tylko wtedy, gdy przy jej przekazywaniu zostanie określony cel społeczny, bądź inny np. religijny. Podatnicy, którzy korzystają z odliczeń z tytułu darowizn, zobowiązani są w zeznaniu rocznym wykazać kwotę przekazanej darowizny, kwotę odliczonej darowizny oraz dane identyfikacyjne obdarowanego, na rzecz którego przekazana została darowizna. Tylko i wyłącznie darowizna przekazana przelewem na konto podlega odliczeniu. Gotówka nie podlega odliczeniu. Darowizna w postaci rzeczy bądź usług musi posiadać potwierdzenie w formie dokumentu potwierdzającego wydatki związane z ową darowizną. Obdarowane stowarzyszenia lub fundacje są zwolnione z podatku dochodowego osób prawnych na zasadach podobnych jak pozostałe dochody statutowe. Warunkiem podstawowym jest przekazanie ich na działalność statutową, która mieści się w zwolnieniu podatkowym.
Sponsoring	Sponsor przekazuje środki na rzecz organizacji, które mogą być finansowe, materialne lub w postaci usługowej w zamian za działania promocyjne. Finansowanie przedsięwzięcia w celu promocji sponsora tj. osoby lub firmy podnosi renomę i poprawia wizerunek, lub utrwała pozytywne skojarzenia.

1%	Każdy obywatel płacący podatki dochodowe może przekazać swój 1% na rzecz wybranych przez siebie organizacji pożytku publicznego, zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
Zbiórki	Zbiórki to publiczne apele, podczas których przeprowadza się zbieranie rzeczy lub pieniędzy na założone z góry cele, które są zgodne z prawem oraz godne poparcia z uwagi na interes publiczny. Wszelkie kwestie, które są związane z organizacją zbiórek publicznych, mają swoje uregulowania w Ustawie o zbiórkach publicznych z dnia 15 marca 1933 roku.
Dochody z majątku organizacji, inwestycje kapitałowe, kapitał tzw. „żelazny”	Kapitałem żelaznym nazywany jest inaczej kapitał wieczysty, czyli środki, z których organizacja czerpie zyski, a wcześniej je gromadzi właśnie do realizacji celów statusowych. Kapitał żelazny jest nienaruszalny. Można go jedynie stale pomnażać. Niemniej jednak nie posiada on stałej definicji w polskim prawie, a jego zasady regulują przepisy wewnętrzne organizacji oraz te dotyczące stowarzyszeń i fundacji. Inwestycje finansowe mogą być dokonywane przez organizacje pozarządowe bez ponoszenia dodatkowych kosztów zgodnie z zapisami zawartymi w ustawie o podatku od osób prawnych. Do tych inwestycji zalicza się: lokaty bankowe, dłużne papiery skarbowe (tzn. obligacje skarbowe i komunalne, a także bony skarbowe) oraz jednostki uczestnictwa funduszy inwestycyjnych. Z kolei zakup innych papierów wartościowych, w tym akcji może odbywać się tylko i wyłącznie za pośrednictwem wyspecjalizowanej firmy. Wtedy nie ma konieczności zapłaty podatku dochodowego, zgodnie z Ustawą o podatku dochodowym od osób prawnych.
Nawiązki sądowe	Organizacja mocą postanowienia sądowego może otrzymać nawiązkę, czyli sumę pieniężną przekazaną przez skazanego za popełnienie przestępstwa. Jeśli skazana osoba dopuściła się przestępstwa przeciwko zdrowiu lub życiu bądź pod wpływem alkoholu była sprawcą wypadku drogowego, lub także popełniła przestępstwo przeciwko środowisku, może zostać drogą sądową zobowiązana do wypłacenia nawiązki. Wtedy taką nawiązkę otrzymują np. organizacje społeczne lub instytucje, które jako cel nadrzędny obrały ochronę zdrowia, życia, pomoc osobom poszkodowanym w wypadkach drogowych czy ochronę środowiska. Takie organizacje pozarządowe muszą znaleźć się w wykazie prowadzonym przez Ministra Sprawiedliwości. Wykaz wszystkich podmiotów wchodzących w skład organizacji przyjmujących nawiązki jest zawsze publikowany raz w roku w formie obwieszczenia w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Sprawiedliwości. W związku z tym podmioty zainteresowane byciem w bazie muszą informować każdego roku o swoich celach statusowych. Z kolei do 20 lutego każdego roku zobowiązane są złożyć sprawozdanie z wykorzystania środków finansowych uzyskanych nawiązek. Te organizacje, które korzystają z nawiązek, muszą prowadzić odrębną ewidencję księgową. W związku z nawiązkami może zostać także zlecona kontrola przez Ministra. W razie wykrycia nieprawidłowości organizacja może utracić swoje prawa.
Działalność odpłatna pożytku publicznego	Opłaty za usługi w ramach odpłatnej działalności statutowej, która nie jest działalnością gospodarczą. Opłaty są formą zwrotu wniesionych nakładów.

Dochody z działalności gospodarczej	Coraz mniej organizacji pożytku publicznego prowadzi jednocześnie działalność gospodarczą. Zyski z działalności gospodarczej muszą być przeznaczone na prowadzenie działalności statutowej organizacji.
Spadki oraz zapisy	Organizacje pozarządowe (głównie stowarzyszenia i fundacje) mogą być także spadkobiercami. Organizacje te nie płacą podatku od spadków, a ich działalność gospodarcza jest źródłem ich dochodów drugim co do wielkości.
Inne źródła, w tym kredyty i pożyczki	Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej kredyty i pożyczki stały się istotnym elementem wspierania finansowego działalności organizacji pozarządowych, głównie fundacji i stowarzyszeń. W związku z tym budżety organizacji pozarządowych okazały się niewystarczające na realizację określonych dużych i rozbudowanych projektów potrzebujących ogromnych nakładów finansowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie www1.

Obecnie wiele organizacji pozarządowych spotyka się z problemem niedostatecznego finansowania, które pozwoliłoby zapewnić skuteczną działalność organizacji (Przewłocka i inni, 2013). Z tego względu poszukują rozmaitych źródeł finansowania, pozwalających stabilną realizację działalności operacyjnej i realizację misji i wizji organizacji. Jedną z możliwości jest uzyskanie statusu organizacji pożytku publicznego (OPP), który wyróżnia działalność organizacji, daje więcej obowiązków i przywilejów, ale również umożliwia przekazywanie 1% podatku przez osoby fizyczne w każdym roku podatkowym.

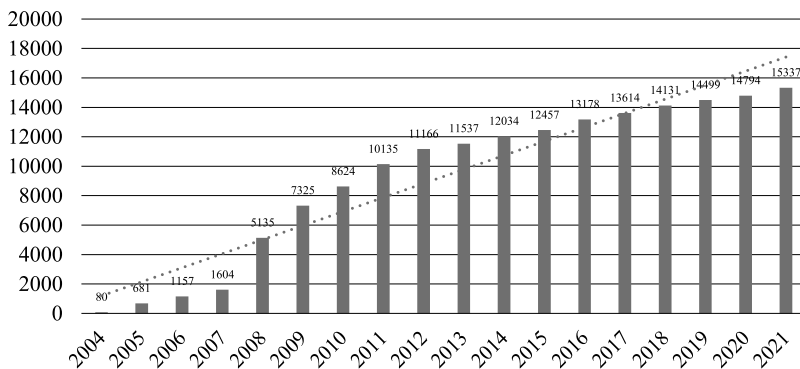
NGOs to zarówno duże organizacje, dysponujące znacznymi budżetami, jak i niewielkie, lokalne podmioty o małych przychodach (Dyczkowski, 2012). Trudności w pozyskiwaniu środków finansowych upatrywane są przede wszystkim w kontaktach z administracją publiczną, co związane jest ze skomplikowaną procedurą składania wniosków dotyczących dotacji na finansowanie działalności. Istotne jest zatem ułatwienie trybów składania wniosków na realizację projektów podejmowanych przez organizacje lokalne. Trudności te mogłyby być zniwelowane w pewnym stopniu pogłębieniem kompetencji personelu organizacji pozarządowych, jednak wiele z organizacji nie ma funduszy na niezbędne szkolenia (Lorentowicz i inni, 2020, s. 303).

WYNIKI

Odпис 1% należnego podatku dochodowego od osób fizycznych stanowi źródło przychodów OPP, począwszy od 2004 r. (wykres 2), kiedy to ponad 80 tys. podatników (0,3% podatników ogółem) przekazało kwotę 10,4 mln zł, co stanowiło 0,03% podatku należnego. W kolejnych latach można było zaobser-

wować dodatnią dynamikę tych dwóch wielkości. Najbardziej znacząca była ona w 2008 r., kiedy to liczba podatników, którzy przekazali OPP 1% swojego podatku dochodowego, wzrosła względem 2007 r. o 220% do 5,1 mln osób. Powodem tak dynamicznej zwyżki były opisane zmiany prawne ułatwiające proces przekazywania wsparcia. W 2021 r. przekazania 1% należnego podatku, wynikającego z rozliczenia za 2020 r., na rzecz organizacji pożytku publicznego dokonało 15,3 mln podatników.

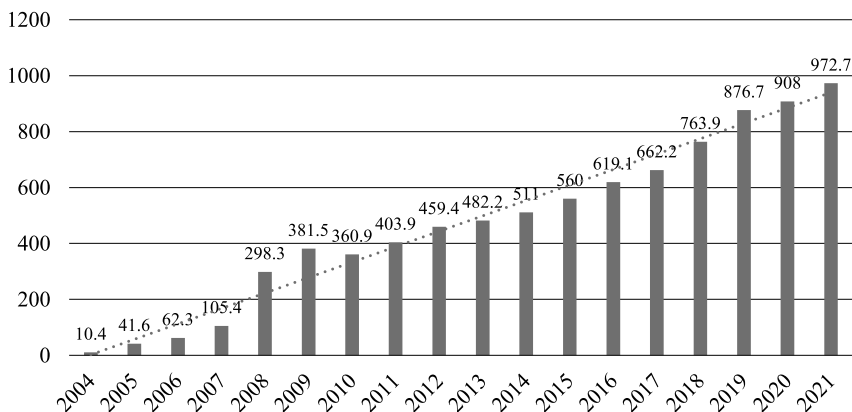
Kilkunastoletnia obecność tego mechanizmu pozwoliła na zagospodarowanie ponad połowy ogólnej liczby podatników. Wyraźne wyhamowanie tendencji wzrostowej w ostatnich latach świadczy o zbliżeniu się do potencjalnego maksimum absorpcyjnego. Sytuacja ta winna skłonić zarówno organizacje pozyskujące wysokie przychody w ramach odpisu podatkowego „1%”, jak i te planujące z tej formy wsparcia skorzystać, do przemyślenia nowej strategii marketingowej, jak pozyskać kolejnych darczyńców (Jegorow, 2016, s. 48).

Wykres. 2. Liczba podatników, deklarujących przekazanie 1% należnego podatku na rzecz OPP w latach 2004-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2021 r. podatnicy przekazali na rzecz organizacji pożytku publicznego rekordową kwotę prawie 973 milionów złotych (składając zeznanie za 2020 rok). Jest to prawie 70 mln zł więcej niż rok wcześniej (wykres 3).

Wykres. 3. Suma środków przekazanych OPP w ramach mechanizmu 1% w latach 2004-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W deklaracji rocznej podatnik może również zaznaczyć, że chce przekazać swoje dane obdarowanej organizacji pożytku publicznego. Wówczas zaznacza się w deklaracji pole, poprzez które upoważnia organy skarbowe do przekazania informacji o darczyńcy (czyli własne dane osobowe) oddającym 1%. Jeśli podatnik wyrazi zgodę na przekazanie tych informacji, do organizacji pożytku publicznego trafią:

- dane identyfikacyjne (imię, nazwisko i adres), w tym obojga małżonków, którzy na wniosek podlegają łącznemu opodatkowaniu, oraz
- wysokość kwoty, przekazanej na rzecz tej organizacji,
- przeznaczenie kwoty, przez organizację pożytku publicznego (cel szczegółowy).

Są to dane, które mogą posłużyć organizacji celem podziękowania podatnikowi za przekazanie kwoty. Jeżeli podatnik nie będzie chciał ujawnić swoich danych (pozostać anonimowy), nie musi danych przekazywać i wyrażać zgody. Mimo to może on oczywiście przekazać 1% podatku. Podatnik w deklaracji może wskazać również konkretny cel, na który przekazuje się 1% podatku. Trzeba zaznaczyć, że dla organizacji będzie to jedynie informacja; nie jest to informacja zobowiązująca, w szczególności organizacja nie musi rozliczyć się z przekazania darowizny na cel konkretnej osoby. Wystarczy, że realizuje cele statutowe. Celem może być ratowanie życia konkretnej osoby, realizowane poprzez daną organizację (np. na rzecz leczenia danej osoby), wsparcie konkretnej placówki (np. ratowanie kościoła w danej miejscowości), czy wsparcie

danego pionu działalności statutowej (np. na działalność związaną z dożywianiem dzieci w szkołach). Podanie celu szczegółowego powoduje, że wraz z kwotą organizacja otrzyma informację na jaki cel powinna przeznaczyć uzyskane od podatnika pieniądze.

Wykres 4. Struktura kwot przekazanych przez podatników w ramach 1% PIT według rodzaju organizacji w 2019 roku (w%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

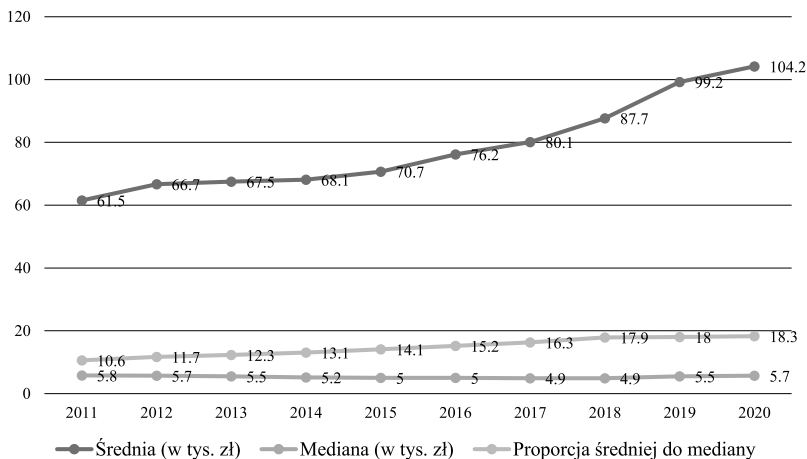
Wykres 4 przedstawia strukturę kwot przekazanych przez podatników w ramach 1% PIT według rodzaju organizacji w 2019 r. Pomimo, że stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne stanowiły dominującą część OPP, to niemal 3/4 środków z 1% PIT przypadła fundacjom, wobec 22,8% na rzecz stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz społecznych podmiotów wyznaniowych - 2,4%.

Sferą działalności pożytku publicznego, w ramach której poniesiono największe koszty z 1% podatku PIT w 2019 r. była działalność charytatywna (30,8%), a następnie działalność na rzecz osób niepełnosprawnych (23,8%). Ponadto 14,4% kosztów 1% PIT poniesiono w związku z działalnością pożytku publicznego na rzecz ochrony i promocji zdrowia, a 10,1% na pomoc społeczną, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wspieranie pieczy zastępczej (GUS, 2021).

NIEDOSKONAŁOŚĆ MECHANIZMU 1% PODATKU

Mankamentem mechanizmu „1%” jest duża asymetria w rozkładzie przychodów z tego źródła wśród OPP, przez co w dużej części organizacji ma ono marginalne znaczenie (Dziuba, 2018, s. 41).

Z roku na rok wzrastają przeciętne wpływy z 1% PIT przypadające na jedną OPP. Średnia kwota z „1%” przypadająca na jedną organizację w 2021 r. wynosiła 111,9 tys. zł, a rok wcześniej było to 104,2 tys. zł (wykres 5).

Wykres 5. Kwoty 1% przekazane OPP w latach 2011-2020 (w tys. zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Między 2011 r. a 2018 r. kwota mediany obniżała się, co wskazywało na pogłębiające się rozwarstwienie między organizacjami. W 2019 r. trend ten został odwrócony i w 2020 r. mediana zbliżała się do poziomu z 2011 r. Nie zahamowało to jednak zwiększającego się rozwarstwienia – zróżnicowanie między średnią a medianą przez cały okres się pogłębiało. W 2020 r. wartość mediany była ponad 18-krotnie niższa niż średniej, podczas gdy w 2011 r. – niespełna 11-krotna. Oznacza to zwiększające się rozwarstwienie OPP pod względem otrzymywanych kwot z „1%”.

Analiza statystyczna rozkładu przychodów OPP z 1% wskazuje na dużą jego asymetrię. Dla przykładu, w 2021 r. największa kwota, jaka przypadła na jedną OPP, wyniosła prawie 194 mln zł, co stanowiło 20% całej wartości odpisów „1%”, a 10% organizacji zgromadziło ponad 90% całej tej sumy. Te różnice wynikają z bardzo dużej liczby podmiotów występujących na rynku organizacji pożytku publicznego, ale także od rozpoznawalności danej organizacji, czy posiada liczne sieci kontaktów lub wyższe zaufanie społeczne (Dudkiewicz, Makowski, 2011, s. 8).

Jak dodaje Makowski (2011) słabą stroną mechanizmu 1% jest możliwość tworzenia subkont dla indywidualnych beneficjentów. Jest to zaprzeczenie sensu mechanizmu 1% jako instrumentu realizacji pożytku publicznego.

W rzeczywistości beneficjentem nie jest organizacja pożytku publicznego, ale indywidualni podopieczni. W ten sposób OPP uciekają od odpowiedzialności za właściwą realizację idei pożytku publicznego. Subkonto jest swoistym uprzywilejowaniem środków przeznaczonych dla organizacji na działalność pożytku publicznego.

Zdaniem Perkowskiego (2011) do słabości tego źródła zasilania organizacji pożytku publicznego należy zaliczyć również możliwość korzystania przez podatników z darmowych programów do rocznych rozliczeń podatkowych, w których konkretne organizacje pożytku publicznego (lub nawet jedna) wskazane są jako beneficjenci 1% oraz trudność w uzyskaniu informacji dotyczących wydatkowania środków pozyskiwanych przez organizacje pożytku publicznego z 1% podatku.

Kietlińska zwraca uwagę również na następujące kwestie, które zalicza do wad tego mechanizmu, a mianowicie (2015) możliwości przeznaczenia 1% dla organizacji świadczącej usługi na rzecz podatnika, np. szkoły społecznej, fundacji medycznej, stowarzyszenia sportowego itp. oraz możliwość korzystania z mechanizmu 1% przez fundacje korporacyjne, które uzyskały status pożytku publicznego, których budżet i tak jest ogromny.

Kolejnym kluczowym elementem pozwalającym na osiągnięcie sukcesu może być prawidłowo zaplanowana i przeprowadzona kampania marketingowa (Przerada, 2019). Kietlińska (2015) uważa, że kampanie promocyjne mają zdecydowany wpływ na przychody uzyskane z 1%. Zdecydowana większość organizacji informuje podatników o możliwości przekazania 1% podatku, korzystając ze swoich stron internetowych oraz ulotek i gadżetów. Natomiast wykorzystanie innych kanałów dystrybucji informacji jest zróżnicowane w zależności od stopnia zamożności OPP. Najwięksi beneficjenci wykorzystują kosztowne strategie, takie jak: media o zasięgu krajowym (prasa, radio, telewizja), plakaty, billboardy, znane portale internetowe, imprezy itp. Nakłady przeznaczone na promocję wzrastają proporcjonalnie do kwot pozyskanych z 1%. Takie działania marketingowe wzbudzają jednak pewne kontrowersje wśród darczyńców. Organizacje przeznaczające wiele tysięcy złotych na swoją promocję, ale patrząc szerzej, jest to doskonała forma pomocy na rzecz potrzebujących. W końcu każdy podatnik sam deklaruje, komu chce pomóc - od niego zależy, czy wspomógł lokalną społeczność, chorą osobę, którą zna, czy obszar działalności, który jest dla niego ważnym tematem.

Badania Waniak-Michalak i Zarzycka (2013) pokazały, że indywidualni darczyńcy w Polsce w niewielkim stopniu wykorzystują sprawozdania finan-

sowe OPP. Przyczyną takiego stanu jest m.in. zbyt duża zawartość informacji w sprawozdaniach bądź niewiedza darczyńców o miejscu publikacji tych sprawozdań. Ponad połowa ankietowanych stwierdza, że nie wykorzystuje informacji finansowej ze względu na brak czasu lub wiedzy, jak to robić.

Kolejne badania Waniak-Michalak i Zarzyckiej (2015) pod kątem motywów przekazywania 1% i wyboru OPP pokazują jakie niefinansowe czynniki motywują darczyńców indywidualnych do wspierania OPP. Zdecydowana większość darczyńców deklaruje, że wspiera te OPP, które pomagają bliskiej bądź znanej im osobie. Darczyńców zwykle wybierają te organizacje, które pomagające dzieciom (58,08%). Inne uznane przez darczyńców za godne wsparcia cele OPP to opieka nad chorymi na raka, opieka nad zwierzętami i pomoc osobom niepełnosprawnym. Do innych przyczyn wskazanych przez darczyńców, której organizacji dobroczynnej udzielić wsparcia finansowego jest fakt poparcia danej organizacji przez osoby publiczne, np. Jurek Owsiak czy Anna Dymna.

PODSUMOWANIE

Organizacje pożytku publicznego w 2020 roku stanowiły 9,7% wśród aktywnych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego. OPP wyróżniają się spośród innych organizacji pozarządowych katalogiem szczególnych uprawnień i przywilejów, które im przysługują, wśród których istotne znaczenie mają preferencje i przywileje podatkowe. Jednym w nich jest prawo do otrzymywania przychodów z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych, którymi OPP mogą finansować swoją działalność w zakresie pożytku publicznego. Organizacje pożytku publicznego (OPP) realizują cele głównie niefinansowe, społecznie użyteczne, służące dobru jednostki lub dobru publicznemu. Wyniki finansowe OPP w Polsce pokazują znaczącą nierówność osiągniętych przychodów, co oznacza, że darczyńcy stosują określone kryteria w podejmowaniu decyzji, której organizacji dobroczynnej udzielić wsparcia finansowego. W 2021 r. przychody OPP z tytułu 1% wyniosły łącznie blisko 973 mln zł i były o 66 mln zł wyższe niż rok wcześniej i 2,5-krotnie wyższe niż 10 lat wcześniej. Średnie przychody OPP z tytułu 1% PIT w 2020 r. wyniosły 104,2 tys. i były o 5,1 tys. wyższe niż rok wcześniej. OPP pieniądze otrzymane z 1% może wydać jedynie na prowadzenie działalności pożytku publicznego. Informacja na temat sposobu wydatkowania wpływów z 1% musi znaleźć się w sprawozdaniu merytorycznym, które jest jawne. Takie sprawozdanie musi

być sporządzone według wzoru określonego przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Sferą działalności pożytku publicznego, w ramach której poniesiono największe koszty z 1% podatku PIT w 2019 r. była działalność charytatywna (30,8%), a następnie działalność na rzecz osób niepełnosprawnych (23,8%). Wadą mechanizmu „1%” jest duża asymetria w rozkładzie środków finansowych przekazywanych OPP, gdyż to podatnicy decydują, której organizacji zostaną one przekazane. W 2021 roku Fundacja Dzieciom „Zdążyć z Pomocą” pozyskała prawie 194 mln zł, co stanowiło 20% całej kwoty pochodzącej z tego źródła finansowania. Organizacja ta działa na rzecz wsparcia dzieci chorych i niepełnosprawnych na terenie całego kraju. Pomaga również finansowo placówkom leczniczym, opiekuńczym i wychowawczym. Trzy czwarte środków przekazanych w ramach 1% PIT trafia do fundacji. Podatnicy znacznie częściej decydują się wspierać fundacje, które pomagają bliskiej bądź znanej im osobie. Niestety nie wiadomo co stanie się z tym źródłem finansowania OPP po wprowadzonej w 2022 roku reformie Polski Ład, która wprowadza znaczne zmiany w systemie podatkowym. Obecnie trwają rozmowy pomiędzy przedstawicielami trzeciego sektora a przedstawicielami rządu.

Literatura

Biernat-Jarka, A., Trębska, P. (2016). The professional activity of women in NGOs in Poland. *Annals of Marketing Management & Economics*, 2(2), s. 5–13.

Dudkiewicz, M., Makowski, G. (2011). *Współpraca między organizacjami pozarządowymi i administracją samorządową. Problemy, wyzwania i rekomendacje*. Biblioteka Pożytku Publicznego, Warszawa.

Dyczkowski, T. (2012). Budżetowanie w organizacjach pozarządowych. Wybrane zagadnienia realizacyjne. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 251, s. 154–169.

Dyczkowski, T. (2015). Użyteczność informacji finansowych ze sprawozdań organizacji pożytku publicznego w ocenie ich darczyńców, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 374, s. 42–56.

Dyczkowski, T. (2016). Wpływ źródeł finansowania na planowanie i kontrolę w organizacjach korzystających z pomocy publicznej, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 2016/424, s. 72–85

Dziuba, J. (2017). Preferencje podatkowe dotyczące działalności organizacji pozarządowych w polskim systemie podatkowym. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 478, s. 162–173.

Dziuba, J. (2018). Znaczenie odpisu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych w finansowaniu organizacji pożytku publicznego w Polsce. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe*, 363, Współczesne Finanse 14, s. 41–51.

- GUS. (2021). *Organizacje pożytku publicznego i 1% w 2019 r./2020 r.* Informacja sygnałna, Warszawa.
- Jamroży, K. (2020). Wybrane aspekty funkcjonowania organizacji pożytku publicznego w społeczeństwie obywatelskim na przykładzie województwa podkarpackiego. *UR Journal of Humanities And Social Sciences*, 3(16). 10.15584/johass.2020.3.9.
- Jegorow, D. (2017). Odpis podatkowy „1%” jako źródło finansowania podmiotów ekonomii społecznej w Polsce – retrospekcja i projekcja poziomu zaangażowania społecznego. *Ekonomia Społeczna*, 1, s. 48-63.
- Kietlińska, K. (2015). Rola 1% w zasilaniu organizacji pożytku publicznego (OPP). *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 403, s. 102-111, DOI: 10.15611/pn.2015.403.09.
- Kurleto, M. (2008). *Organizacje pozarządowe w działalności pożytku publicznego*, LexisNexis, Warszawa.
- Lorentowicz, K., Kalinowski, S., Wyduba, W. (2020). Finansowanie wiejskich organizacji pozarządowych. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, T. CXV, s. 283-305, doi.org/10.26485/SPE/2020/115/16.
- Makowski, M. (2011). Czy mechanizm jednego procentu jest publicznie pożyteczny?, *Trzeci Sektor*, nr 24.
- Ministerstwo Finansów. (2021). *Informacja dotycząca kwot 1% należnego podatku dochodowego od osób fizycznych przekazanych organizacjom pożytku publicznego w 2021 roku (z rozliczenia za 2020 rok)*. Departament Podatków Dochodowych, Warszawa.
- Moroń, D. (2012). *Organizacje pozarządowe – fundament społeczeństwa obywatelskiego*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Perkowski, T. (2011). Mechanizm jednego procenta jako „fałszywa” filantropia, *Trzeci Sektor*, 24.
- Przerada, K. (2019). *Kampania marketingowa organizacji pożytku publicznego w celu pozyskania środków z jednego procenta podatków. Studium przypadku Fundacji Ukryte Skrzydła*. Praca magisterska, Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej, data obrony: 27.06.2019.
- Przewłocka, J., Adamiak, P., Herbst, J. (2013). *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*. Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa.
- Ratajczak, J., Chojecki, J. (2012). *Wpływ statusu OPP na działalność organizacji, Raport z badań*. Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa.
- Schmidt, J. (2012). *Rozwój organizacji pozarządowych. Teoria i praktyka*. Wydawnictwo Akademickie Sedno, Warszawa.
- Mazur, S., Pacut, A. (red.). (2015). *System finansowania organizacji pozarządowych w Polsce*. Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego, Kraków.
- Waniak-Michalak, H., Zarzycka, E. (2013). Czynniki wpływające na wybór organizacji pożytku publicznego przez darczyńców indywidualnych w Polsce – czy dane finansowe mają znaczenie? *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 74(130), s. 91-108.

Waniak-Michalak, H., Zarzycka, E. (2015). Financial And Non-financial Factors Motivating Individual Donors To Support Public Benefit Organizations. *Comparative Economic Research*, 18(1). 10.1515/cer-2015-0008.

Wilk, R. (2010). *Przychody i koszty [w:] Stowarzyszenia, fundacje i społeczne podmioty wyznaniowe w 2008 r.*, red. S. Nałęcz, K. Goś-Wójcicka, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.

Akty prawne:

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, Dz.U. z 2018 r., poz. 450.

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. z 2018 r., poz. 200.

Strony internetowe:

<https://organizacje-pp.pl/zrodla-finansowania-ngo-sow/>